

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämissuositukset

Viranomaisharkinta rikosilmoituksen kirjaamisessa

Ei lausuttavaa.

Esitutinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

Ei lausuttavaa.

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

Ei lausuttavaa.

Esitutinnan muotomääräykset

Ei lausuttavaa.

Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Ei lausuttavaa.

Esitutinnan keskeyttäminen

Ei lausuttavaa.

Esitutinnan rajoittaminen

Ei lausuttavaa.

Perusteluvollisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuihin

Ei lausuttavaa.

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

Ei lausuttavaa.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

Ei lausuttavaa.

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämisehdotukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

Sakkomenettely näyttäytyy tällä hetkellä jokseenkin sekavana, ja olisi tarpeen harkita sen kokonaisuudistamista linjakkaammaksi. Järjestelyä tulisi selkeyttää erityisesti poliisia, syyttäjää, tuomioistuimen ja asiakkaita huomioon ottaen. Sinällään sakkomenettelystä on ollut hyötyjä.

Suppea esitutkinta

Suppean esitutkinnan käyttäminen on perusteltua useissa tapauksissa. Kuitenkin olisi hyvä, että suppean esitutkinnan soveltuvuus eri juttutyyppeihin ja tilanteisiin olisi kenttätöitä tekeville poliisimiehille selkeämpää, mikä saattaisi edellyttää poliisien koulutusta.

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksiantoa varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

Käräjäoikeus ei näe tarvetta erikseen säätää lakia pikaoikeudenkäynneistä. Jo tällä hetkellä käytössä olevat syyttäjähasteet ennalta sovituille päiville ja tämän järjestelyn tehostaminen olisi soveltuvampi mekanismi. Tätä tehostamista palvelisi erityisesti laajempien poissaolokäsittelyjen mahdollistaminen.

Käräjäoikeus pitää paikallaolovelvoitteita haasteen tiedoksiantoa ym. varten oikeusprosessin tehostamisen kannalta perusteltuina.

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

Ruotsin mallin selvittäminen Suomen olosuhteisiin voisi olla perusteltua. Kuitenkin käräjäoikeus katsoo, että edellä mainitussa kohdassa todettu syyttäjähastejärjestelmä ja sen tehostaminen johtaisi samankaltaiseen lopputulokseen kuin Ruotsissa.

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämisehdotukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutkinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

Käräjäoikeus pitää nykyistä systeemiä varsin toimivana. Jos poliisilla on jo esitutkinnassa kontakti asianosaisiin, niin suostumuksen tiedustelu sovittelua varten kuuluu luontevimmin poliisille. Sovittelua sinänsä voidaan pitää kannatettavana, mutta sen soveltuvuus tulee aina arvioida juttukohtaisesti. Kaikkia juttuja tai tapauksia ei ole tarkoituksenmukaista yrittää sovittaa, ja tällainen helposti tuo ainoastaan ylimääräisen työvaiheen ja viivästyttää asian käsittelyä.

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimessa

Käräjäoikeus ei näe perusteltuna sitä, että rikosasiaa soviteltaisiin tuomioistuimissa. Rikosasian sovittelu on tarkoituksenmukaisinta ja soveliainta prosessin aikaisemmissa vaiheissa, mutta ei enää tuomioistuinkäsittelyn aikana.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämisehdotukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

Etelä-Savon kärjäoikeudessa ei ole ollut virallisia tunnustusoikeudenkäyntejä, vain ns. epävirallisia tapauksia, joissa kysymys on ollut siitä, että vastaaja on oikeudenkäynnin aikana ilmoittanut myöntävänsä syytteet ja jonka seurauksena syyttäjä on katsonut, että rangaistus voidaan tuomita lievempänä.

Kärjäoikeus katsoo, että nykyisellään sekä syyttäjät että kärjäoikeus kokevat nykyisen järjestelmän raskaaksi, ja että sitä tulisi keventää ja se tulisi mahdollistaa prosessin kaikissa vaiheissa. Tällöin syyttäjän sekä mahdollisten asianomistajien vaatimukset ovat vastaajan/vastaajien tiedossa. Lisäksi järjestelmää voisi kehittää siten, että sen soveltuvuutta laajennettaisiin muihinkin juttutyyppeihin kuin tyypillisesti talousrikosjuttuihin.

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

Asianomistaja käyttää usein puhevaltaa myös rangaistusvaatimuksen osalta, ja asianomistajan suostumus tarvitaan tehokkuusnäkökulmista huolimatta. Asianomistajan asemaa tulisi kuitenkin parantaa harkitsemalla laajennettaisiinko esimerkiksi ROL:n säännöksiä avustajan määräämiseksi. Kaiken kaikkiaan asianomistaja tulisi saada rikosprosessiin mukaan tehokkaammin ja varhaisemmassa vaiheessa, niin että hänen oikeutensa ja asemansa tulee turvatuksi ja että sitä kautta myös itse prosessi tehostuu.

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämissuositukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

Kärjäoikeus ei näe tarvetta muuttaa nykyistä hallinnollista seuraamusjärjestelmää.

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämissuositukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsitteiden peruuntumisen ehkäisemiseksi

Jos automaattinen muistutusjärjestelmä luodaan, kärjäoikeus pitää sitä kannatettavana. Sen tulisi kuitenkin olla mahdollisimman helppokäyttöinen ja vähän kärjäoikeuden kansliahenkilökuntaa työllistävä.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosäätely - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Kärjäoikeus pitää kannatettavana ajatusta siitä, että puhelinta ja sähköistä tiedoksiantomenettelyä hyödynnettäisiin laajemmin. Menettelyn tulisi kuitenkin olla yksiselitteinen ja toimiva, niin että mahdolliset tulkinnanvaraisuudet poistettaisiin.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

Kärjäoikeus näkee, että nykyinen lykkäyssäännöstö on toimiva, mutta sen käyttö on jäänyt liian vähäiseksi. Tuomioistuimeen noudettavan kiinniottoaikaa tulisi pidentää seitsemän vuorokauden asemesta kahdeksaan; näin asian käsittelyn järjestämiselle jäisi mahdollisesti paremmin aikaa ja mahdollisuuksia.

Käräjäoikeus esittää harkittavaksi, että oikeudenkäyntiä pakoilevan vangitsemisen ja televalvontatietojen käyttämisen edellytyksiä lievennettäisiin/helpotettaisiin.

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Käräjäoikeus pitää näkemystä poissaolokäsittelyjen käyttöalan laajentamisesta kannatettavana. Rangaistukseksi tulisi tällöin voida tuomita enintään yksi vuosi vankeutta. Lisäksi säännöksiin sisältyvät tulkinnanvaraisuudet ja käräjäoikeuden velvollisuus tutkia poissaolokäsittelyn soveltuvuus yksittäistapauksessa tulisi poistaa. Nykyisellään edellytykset poissaolokäsittelylle ovat viime kädessä käräjäoikeuden harkinnassa, ja säännöksiin sisältyvät tulkinnanvaraisuudet ovat johtaneet ylempien oikeusasteiden oikeuskäytäntöön, joka on ohjauksivaikutuksellaan käytännössä kaventanut poissaolokäsittelyjen käytön mahdollisuutta.

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Käräjäoikeus pitää ehdotusta kannatettavana ja toteaa, että tuomittavan rangaistusmaksimin tulisi olla sama kuin yllä mainitussa kohdassa eli vuosi vankeutta. Kuitenkin syyttäjän haastehakemuksessaan esittämälle seuraamuskananotolle tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuisa

Käräjäoikeus toteaa, että tuomiolauselmafraasit voisivat olla hyödynnettävissä. Sen sijaan perustelufraaseja voitaneen pitää tarpeettomina. Myöskään perusteluvolvoitetta ei ole tarvetta muuttaa nykyisestä, kun käytännössä lainvoimaiseksi jääneet, istunnossa suullisesti julistetut ratkaisut kirjoitetaan perusteluiltaan jo nyt hyvinkin suppeiksi. Käräjäoikeus huomauttaa lisäksi, että tuomiolauselmien laatimiseen liittyvää tekniikkaa voisi kehittää luomalla erilaisia varoitusjärjestelmiä, jotka automaattisesti ilmoittavat tuomiolauselmaan mahdollisesti sisältyvästä virheestä tai lain vastaisuudesta.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämisehdotukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

Käräjäoikeus katsoo, että preklusio ja vastaavat velvollisuudet ovat rikosprosessiin huonosti soveltuvia.

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

Käräjäoikeus katsoo, että preklusio ja vastaavat velvollisuudet ovat rikosprosessiin huonosti soveltuvia.

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

Käräjäoikeus katsoo, että preklusio ja vastaavat velvollisuudet ovat rikosprosessiin huonosti soveltuvia.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Käräjäoikeus pitää oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden laajentamisen selvittämistä kannatettavana.

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakollisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisen kuuleminen

Käräjäoikeus pitää tätä kannatettavana.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämissuositukset

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentamista asioihin, joissa enimmäisrangaistus olisi kuusi vuotta.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Käräjäoikeus ei näe estettä että lautamiesjärjestelmästä luovuttaisiin. Kuitenkin lautamiesjärjestelmän tilalle olisi luotava riittävästi resursoitu, sen korvaava järjestely.

9. Kehittämissuositukset korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

Käräjäoikeus kannattaa kehitysehdotusta.

Ns. hyppyvalituslupamenettely

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta. Lisäksi käräjäoikeus pitää tärkeänä harkita sen selvittämistä, voisiko hyppyvalitusmenettelyä soveltaa myös käräjäoikeuden ja hovioikeuden välille tilanteissa, joissa vaihtoehtona olisi jutun palauttaminen takaisin käräjäoikeudelle.

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuositukset

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

Käräjäoikeudella ei ole huomautettavaa ehdotukseen, ja pitää ehdotusta järkevänä.

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa sähköisesti

Kuten edellä.

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

Käräjäoikeus katsoo, että jos kuulustelun tallentaminen ja tallenteiden käyttö tapahtuu rutiininomaisesti, on ehdotus kannatettava. Sen sijaan käräjäoikeus ei pidä toimivana sitä, että kuulustelu olisi pelkästään taltioitu ääni- ja kuvatallenteelle ilman että siitä olisi minkäänlaista kirjoitettua versiota. Pelkkien ääni- ja kuvatallenteiden tarkastelu sekä syyttäjäviranomaisessa että käräjäoikeudessa kuluttaisi mittavasti enemmän aikaa ja voimavaroja kuin kirjallisen tiivistetyn kuulustelupöytäkirjan käyttäminen eikä toiminta näin ollen tehostuisi lainkaan. Käräjäoikeus katsoo, että ääni- ja kuvatallenteesta huolimatta niiden rinnalla tulisi voida tukeutua myös kirjalliseen kuulustelukertomukseen.

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

Käräjäoikeus kannattaa ehdotusta rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien jatkuvasta tarkastelusta ja kehittämisestä. Tässä olisi kuitenkin keskityttävä siihen, että järjestelmät olisivat luotettavia, käyttökelpoisia, toimivia ja nopeita. Käräjäoikeus huomauttaa, että jatkuvat uudistukset ja muutokset kuitenkin kuluttavat aikaa ja voimavaroja varsinaiselta työltä.

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

Käräjäoikeus pitää rikosprosessin kaikkinaista tehostamista tarpeellisena ja hyödyllisenä, mutta kaikkien viranomaisten riittävät resurssit tulee kuitenkin varmistaa. Tehostamistoimet eivät saa johtaa resurssien pienentämiseen ja siten henkilökunnan vähentämiseen. Muutoin rikosprosessin tehostaminen johtaa vain taloudelliseen tehostamiseen eikä itse asioiden joutuisampaan ja sujuvampaan käsittelyyn. Kaikista tehostamistoimenpiteistä huolimatta kaikilla viranomaisilla tulee olla riittävät tukiresurssit erityisesti tietotekniikkaan ja digitalisaatioon liittyen, jotta ydintehtäviin keskittyminen olisi mahdollista. Käräjäoikeuden näkökulmasta avustavaa henkilökuntaa (kansliahenkilökunta, haastemiehet ym.) ei voida vähentää. Lainkäyttötehtävissä työskentelevien tulisi pystyä keskittymään ja paneutumaan paremmin näihin ydintehtäviinsä.

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

Kuten kohta 11.

Virtanen Marja
Etelä-Savon käräjäoikeus

Kiviluoto Niko
Etelä-Savon käräjäoikeus